

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Ключевые слова: концессия, автомобильные дороги, привлечение инвестиций

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються сучасні підходи до інвестиційної діяльності в АР Крим, показаний позитивний вплив на залучення інвестицій діяльності державних і регіональних органів керування.

Ключові слова: концесія, автомобільні дороги, залучення інвестицій

SUMMARY

In article modern approaches to investment activity in AR of Crimea are considered, positive influence on attraction of investments of activity of the state and regional controls is shown.

Keywords: concession, highways, attraction of investments

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ТОВАРИВ І ПОСЛУГ

Антошкіна Л.І., д.е.н., професор, ректор Бердянського університету менеджменту і бізнесу

Постановка проблеми. Ефективність будь-якої національної економіки залежить не лише від результатів її внутрішньої діяльності, а й від участі в світових економічних відносинах, ступеня її інтеграції у світове господарство. Зростаюча відкритість економіки нашої країни зумовлює відповідну залежність внутрішнього ринку від зовнішнього, та підсилює їх взаємодію. В зв'язку з цим актуалізується питання визначення умов, за яких взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків позитивно впливає на стабільний соціально-економічний розвиток України. Постає низка проблем методичного та практичного характеру, пов'язаних з регулюванням та контролем зовнішньоторговельних відносин, невідкладне вирішення яких призведе до створення дієвого механізму захисту економічних інтересів країни у зовнішній торгівлі, гарантуватиме зовнішньоекономічну безпеку держави. В цьому контексті особливо нагальним є визначення оптимальних меж відкритості економічної системи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Особливостям формування й розвитку зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних відносин України в період глобальних трансформаційних перетворень, формуванню ефективної зовнішньоекономічної стратегії держави присвячено низку робіт українських учених. Зокрема, питання регулювання зовнішньоекономічної діяльності в контексті забезпечення економічної безпеки країни розглядалися в працях О. Белоруса, В. Геєця, В. Манжола, В.Новицького, Г. Новицького.[1–6].

Незважаючи на значну увагу наукових кіл до окресленої проблематики дискусійний характер мають теоретико-методологічні та практичні підходи до розв'язання організаційно-методичних проблем у процесі реалізації механізмів державного регулювання та контролю у сфері зовнішньої торгівлі, не отримали достатньо повного висвітлення питання забезпечення національних економічних інтересів України при формуванні зовнішньоекономічної стратегії.

Мета дослідження полягає в аналізі рівня торговельної відкритості вітчизняної економіки та її впливі на економічну безпеку держави, обґрунтуванні основних заходів, спрямованих на підвищення ефективності реалізації зовнішньоекономічної стратегії України.

Виклад основного матеріалу. Активність країни у світових економічних відносинах оцінюється показником «рівень експорту». Це відсоткове відношення обсягу товарів та послуг, що експортуються, до обсягу ВВП. Рівень експорту залежить не лише від здатності країни конкурувати на світовому ринку, а й від потреб країни в імпорті, оскільки доходи від експорту мають покривати витрати на імпорт. На ВВП експорт впливає так само, як впливають на нього споживання, валові інвестиції та державні закупівлі. Незважаючи на те, що певна частка товарів і послуг, які виробляються в країні, продаються за кордон, витрати на їх виробництво – це витрати іноземців на вітчизняний ВВП. Чим більший експорт, тим більші витрати несуть іноземці на виробництво національного ВВП. Тому збільшення експорту збільшує сукупні витрати і ВВП нашої країни.

Позитивно впливає на зростання ВВП і додатне сальдо зовнішньоторговельного обороту. Ступінь впливу чистого експорту на ВВП залежить, перш за все, від величини, на яку змінюється чистий експорт. У зв'язку з цим слід зазначити, що на чистий експорт впливають такі фактори: динаміка доходу зарубіжних країн – торговельних партнерів, зовнішньоторговельна політика, коливання курсу національної валюти.

За відношенням експорту до ВВП економіка України є надзвичайно відкритою (див. табл.1). Частка експорту у ВВП займала 60–55% з середини 90-х років і лише з 2006 року знизилась майже до 45%. У попередні роки зростання ВВП більш ніж наполовину було забезпечено експортною складовою. А це означає, що така залежність національної економіки від експортної торгівлі може призвести до того, що при погіршенні кон'юнктури зовнішніх ринків економіка знову опиниться в скрутному становищі.

Велика в цілому функціональна відкритість економіки України корелює з наростанням і підвищенням відтворювальних процесів в економіці від зовнішньої торгівлі, що знаходить прояв у зростанні статистичних показників залежності динаміки ВВП країни від експорту (див. рис. 1).

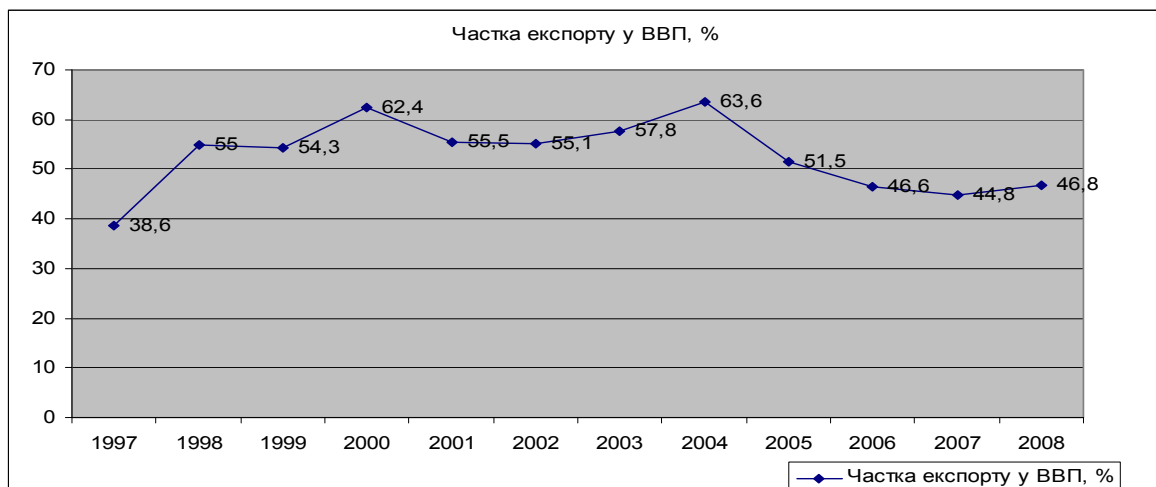

Рис. 1. Частка експорту товарів і послуг у ВВП України

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТТЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В
РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА І ГУАМ**

Показники зовнішньої діяльності (1997-2008 рр)

Показники	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ВВП, млн. грн	93365	102593	130442	170070	204190	225810	267344	345113	441452	544153	720731	949864
Курс гривні до дол. США	1,90	3,43	5,22	5,44	5,37	5,33	5,33	5,32	5,12	5,05	5,05	5,27
Експорт, млрд. дол. США	19,0	16,5	15,2	18,1	19,8	22,6	27,3	38,0	40,4	45,9	58,3	78,7
Експорт, млрд. грн.	36,0	56,4	70,9	106,2	113,2	124,4	154,4	219,6	227,3	253,7	323,2	444,9
Частка експорту у ВВП, %	38,6	55,0	54,3	62,4	55,5	55,1	57,8	63,6	51,5	46,6	44,8	46,8
Імпорт, млн. дол. США	18,5	16,1	13,0	15,1	16,9	18,2	24,5	31,1	39,1	48,8	65,6	92,0
Імпорт, млрд. грн.				97,6	109,9	114,5	147,6	193,1	223,6	269,2	364,4	521,5
Частка імпорту у ВВП, %				57,4	53,8	50,7	55,2	56,0	50,6	49,5	50,6	54,9
Сальдо, млрд. дол. США	0,5	0,4	2,2	3,0	2,9	4,4	2,8	6,9	1,3	-2,9	-7,3	-13,3
ВВП, у постійних цінах та ПКС 2005 року, млн. дол. США	-	-	-	181190		208309	228296	256030	263007	281007	306735	316442
Рівень зростання ВВП, у постійних цінах та ПКС 2005 року, % до попереднього року	-	-	-	5,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,1	8,9	3,2
ВВП на одну особу, у постійних цінах та ПКС 2005 року, дол. США	-	-	-	3706	4085	4337	4793	5416	5605	6042	6621	6868

Джерело: складено за [7]

Також на розвиток цього процесу впливали і негативні процеси в економіці. Так, падіння виробництва та скорочення платоспроможності населення значно зменшили попит на внутрішньому ринку України на товари як виробничого, так і кінцевого призначення. Попит зовнішніх ринків до кризи 2008 року, навпаки, постійно зростає, і навіть його скорочення в період світової фінансово-економічної кризи має тимчасовий характер (на сьогодні, зокрема знову існує попит на товари традиційного українського експорту). Тому цілком природно, що спостерігається загалом стала тенденція збільшення обсягів і зростання ролі зовнішньої торгівлі в економіці України.

Високий рівень зовнішньої відкритості національної економіки є головним чинником вимушеним, тобто результатом занепаду споживчого попиту на внутрішньому ринку. Сильний експорт ефективний для економіки тільки тоді, коли є добре розвинутий внутрішній ринок. В Україні він, на жаль, є серйозним фактором нестабільності. Високий рівень відкритості став наслідком залежності країни від імпортичних енергоносіїв. За таких умов експорт став вимушеним засобом залучення критично необхідного обсягу іноземної валюти для фінансування поставок енергоносіїв в Україну, які займають майже половину всього імпорту.

Отже, постає проблема подолання вимушено великої відкритості української економіки при несприятливій структурі зовнішньоторговельних потоків.

За висновками минулого року сукупна частка енергосміх і сировинних галузей в структурі промислового виробництва складала близько 50%. Така ситуація вже є загрозою для економічної безпеки держави. При цьому відбувається явне витіснення продукції високого ступеня переробки напівфабрикатами, орієнтованими до того ж не на внутрішній ринок, а на експорт.

Показник відкритості національної економіки, що становив майже 60% втричі перевищує аналогічні показники Росії чи Польщі. Якщо розглянути частку експорту у ВВП країн Східної Європи, то можна сказати, що незважаючи на нестабільність національної економіки цей показник навіть більший, ніж у країн з відносно високим рівнем розвитку. Відповідно частка внутрішнього ринку у ВВП України відповідно складає трохи більше 40%.

Якщо брати до уваги досвід Польщі, яка за відносно короткий час досягла високого рівня економічного розвитку, то можна відзначити, що висока динаміка інвестицій в основний капітал і модернізація польської промисловості та послуг завдячували іноземному капіталу. Він також допоміг утримувати темпи зростання ВВП на найвищому рівні в регіоні. Проте, як свідчить досвід більшості країн Центральної Європи, іноземні інвестиції дають відчутний позитивний ефект лише на початковому етапі їх здійснення. Надалі, у зв'язку з репатріацією прибутків, отриманих від відповідних вкладень, зростанням дефіцитності платіжного балансу та структурними деформаціями, конкурентоспроможність національних економік не тільки не посилиться, а навпаки, послабиться [8, С. 9]. Але все буде визначатися адекватністю економічної політики національних урядів.

На нинішньому етапі розвитку України буде важко залучати іноземних інвесторів. У випадку Польщі та інших країн значний притік прямих іноземних інвестицій відбувався лише після закладення міцної мікро- та макроекономічної основи.

Як показує досвід розвинених країн, сьогодні ефективну зовнішньоекономічну діяльність забезпечують структурно збалансовані національні економіки – з нормально функціонуючими міцними секторами, оптимальними пропорціями виробничої та невиробничої сфери, адекватним внутрішній і міжнародній соціально-економічній структурі співвідношенням державного і приватного секторів тощо. Оптимізація саме цих параметрів забезпечує конкурентоспроможність національних економік

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на те, що зовнішньоекономічна стратегія України повинна бути спрямована на здійснення всілякої підтримки експорту продукції, експорт будь-якою ціною не повинен бути самоціллю. В основу зовнішньоекономічної політики України слід закласти критерії доцільності здійснення експортних операцій, якими користуються США та інші розвинені держави, а саме:

- критерій національної безпеки (особливо щодо продукції військово – стратегічного та оборонного призначення);
- критерій дефіцитності товару на внутрішньому ринку. Він передбачає обмеження вивезення товарів, яких дуже мало на внутрішньому ринку;
- критерій відповідальності держави за розвиток національного господарства.

Саме керуючись такими принципами зовнішньоекономічної політики користуються країни Західної Європи, які досягли як високої ефективності здійснення експортних операцій, так і зростання внутрішньої економіки.

Зовнішньоекономічні зв'язки – занадто серйозний компонент політики будь-якої держави і для проведення лібералізації зовнішньоекономічної діяльності необхідні як законодавча база, так і механізми її здійснення. Це сприятиме гармонізації інтересів виробників із регіональними і національними інтересами. Міжнародний досвід свідчить про необхідність відповідного контролю та регулювання з боку держави. Слід враховувати, що світове господарство, інтернаціональні ринки – це галузь жорсткої конкурентної боротьби, що потребує економічних сил, великого досвіду, досконалої організації. Нічого подібного в Україні ще немає. Хоча в останні роки було відмічено зростання обсягів виробництва, але відсутній підприємницький досвід, який би протистояв досвідченим конкурентам.

Все це робить непростим питання про відкритість національної економіки, про її входження до світогосподарських зв'язків. В цих умовах потрібний досить чіткий концептуальний підхід до цієї проблеми, який би враховував конкретні реалії сучасної України. Проблема «відкриття» економіки України в інтересах національної безпеки неможливо вирішувати у відриві від проблеми її міжнародної конкурентоспроможності. А на даному етапі розвитку країни це є досить актуальним питанням зважаючи на високу ступінь залежності національної економіки від зовнішніх ринків. Лише сильне у конкурентному відношенні господарство здатне зайняти гідне місце на світовому ринку.

Ряд факторів зумовлює те, що Україна знаходиться на нижній стадії розвитку потенціалу конкурентоспроможності економіки по відношенню до розвинутих країн. Це, по-перше, відстала структура експорту. Орієнтація на експорт товарів з низьким ступенем обробки веде країну з шляху світового науково-технічного прогресу. До того ж інформаційна революція і технологія ХХІ століття, поява на ринках

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

нових замінюючих продуктів і технологій можуть призвести до значних і непередбачуваних нині коливань попиту на сировину. Це може ще більш послабити конкурентоспроможність ряду наших сировинних товарів.

В усіх країнах світу чітко розрізняють особливості конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках і відповідно застосовують специфічні засоби і методи державного впливу на підвищення конкурентоспроможності виробників на національному і світовому ринках.

За висновками спеціалістів розвинених країн, у конкурентній боротьбі виграють ті країни, в яких внутрішній попит зорієнтований, перш за все, на продукцію вітчизняних фірм. Це важливо для України, в економіці якої спостерігається протилежна тенденція. Щодо експорту, то зараз через неплатежі та фінансові аномалії виробники підштовхуються до експорту навіть на порівняно не вигідних умовах. Такий шлях веде до підриву національної економіки, зниженню її конкурентоспроможності, перетворення у сировинний придаток Заходу.

Досвід Японії, у якій частка експорту у ВВП становить лише 10% показує, що оскільки в перші післявоєнні роки основу економіки становило працємистке виробництво, то пріоритетними було суднобудування, сталеливарна, хімічна промисловість, автомобілебудування тощо. Це дозволило в умовах зростання норми нагромадження створити нові галузі і радикально змінити пропорції в застосуванні уречевленої та живої праці. Вже в 70-х роках ХХ-го століття ці галузі досягли свого розквіту, і на їх базі було створене висококонкурентне експортне виробництво. З кінця 70-х років розпочалася друга хвиля в структурній перебудові японської економіки. Першорядне значення в ній набули атомна енергетика, аерокосмічна промисловість, біо- і генна інженерія, робототехніка, електроніка тощо. Перерозподіл ресурсів в ці галузі сприяв їх швидкому розвитку. Тобто, довгострокова структурна політика японського уряду, прискорюючи процес перетіку суспільного капіталу, забезпечила формування конкурентоспроможної економіки. Крім фінансової підтримки, вживалися заходи зі стимулювання нових галузей (за рахунок амортизаційних відрахувань, низьких процентів за зобов'язаннями тощо).

Головна проблема розвитку українського товарного експорту – низький потенціал конкурентоспроможності на зовнішніх ринках продукції з високим рівнем доданої вартості, низька технологічність і наукомісткість товарів. За Україною дедалі більше закріплюється місце постачальника напівфабрикатів, які виготовляються галузями з підвищеними рівнями трудомісткості (головним чином праці середньої кваліфікації), енерго- і матеріаломісткості та з низьким рівнем екологічності. Така парадигма розвитку експортної структури суперечить національним структурним пріоритетам і перспективам розвитку структури світового господарства загалом. Більше того, в умовах обмеженості внутрішнього попиту експортне зростання стає каталізатором структурного спрощення економіки, її деіндустріалізації.

В останні роки підкреслювалося вже не стрімке зростання експорту, а відмічалися недоліки стосовно його структури. По-перше, саме по собі зростання експорту продукції металургії на фоні занепаду машинобудівного експорту є несуттєвим. По-друге, навіть металургійний експорт за останні роки стрімко погіршує свою структуру.

Отже, слід приділяти увагу не зростанню обсягів експорту взагалі, а поліпшенню його структури. Зовнішня торгівля, яка сама по собі є «точкою економічного зростання» в теперішній час потребує відновлення виробничого потенціалу країни. Як ніколи раніше, зовнішньоторговельна політика повинна формуватися у взаємозв'язку з промисловою, інвестиційною, грошово-кредитною, валютною, податковою, соціальною політикою держави. Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі тісно пов'язані з проведенням зваженої структурної політики, що направлена на збільшення випуску готової продукції і товарів високого ступеня переробки. Поряд з цим, потрібно зважати на те, що в середньостроковій перспективі український експорт залишиться сировинним. Поставки за кордон продукції чорної металургії, хімічної промисловості, деревообробної промисловості будуть переважаючими в його структурі до тих пір, доки не буде переборена криза в економіці та не налагодиться випуск наукоємної машинобудівної продукції. Тільки тоді Україна зможе вийти на міжнародний ринок як постачальник конкурентоспроможної готової продукції [9]. А поки що, вплив зовнішніх факторів на українську економіку залишається досить відчутним.

Отже, проаналізувавши проблему відкритості національної економіки, можна стверджувати, що за відношенням частки експорту товарів та послуг – економіка України є досить відкритою і надзвичайно залежною від кон'юнктури зовнішніх ринків. Подальше зростання частки експорту у ВВП в сучасних умовах є недоцільним. Будь-яке погіршення світової кон'юнктури на товари традиційного українського експорту призведе до різкого скорочення зовнішньої торгівлі.

Відповідно економічна політика України і, в першу чергу, її зовнішньоекономічна стратегія потребують значної перебудови, бо формування зовнішньоекономічної стратегії потребує, у першу чергу, визначення:

- мети, завдань, пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної політики;
- торговельного режиму, який би не гальмував розвиток внутрішнього виробництва;
- засобів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності;
- заходів уряду щодо активізації зовнішньої торгівлі, покращення її структури, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності;

- заходів щодо оптимізації торговельного балансу, зниження імпортоємності внутрішнього виробництва;
- шляхів інтеграції України до світової торгівлі через вступ до міжнародних торговельних організацій;
- основних напрямків захисту економічних інтересів України.

Зовнішньоекономічна стратегія держави націлюється на гармонізацію торговельного законодавства відповідно до вимог Світової системи торгівлі ГАТТ/СОТ; проведення політики диверсифікації економічних зв'язків, що пов'язане з інтересами економічної безпеки України; розширення всебічного співробітництва з країнами СНД, Східної, Центральної та Західної Європи, США, Японією. Ці відносини повинні будуватися на принципах рівноправності і торговельно-економічного співробітництва.

Мета зовнішньоекономічної стратегії повинна передбачати такий розвиток економічного співробітництва, що відповідає цілям і задачам поточного і перспективного розвитку економіки країни при певному державному регулюванні відносин з «іншим світом» у напрямку скорочення від'ємного сальдо зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечення економічної безпеки країни, включення України в міжнародний поділ праці та світогосподарські інтеграційні процеси.

Зовнішньоекономічна стратегія повинна спрямовуватися на використання переваг міжнародного економічного співробітництва, зменшення зовнішньої заборгованості, оптимальну реалізацію експортних можливостей, забезпечення потреб в товарах і послугах критичного імпорту, структурну перебудову економіки.

При формуванні зовнішньоекономічної політики слід враховувати основні **напрямки розвитку** економічних зв'язків з Європою, а саме:

- укладання торговельних угод з Європейським Співтовариством;
- пошук нових торговельних партнерів у Європі через проведення сприятливої тарифно-податкової політики. Важливе значення при цьому має підтримка стабільної макроекономічної ситуації, яка є об'єктивною передумовою для пошуку нових ринків за кордоном.

Особлива увага має бути приділена розвитку економічних зв'язків з Росією, яка є пріоритетним партнером України. Можливості розширення масштабів економічного партнерства ґрунтуються на підписанні угоди про співробітництво і врахуванні активізації економічної діяльності в обох країнах.

Заходи зовнішньоекономічної політики повинні націлюватися на:

- формування і розвиток нових зв'язків, побудованих на спільному використанні прогресивних технологій та технічних рішень;
- розвиток кооперації у виробництві технічних і капіталомістких виробів, орієнтованої на реалізацію продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках;
- підвищення конкурентоспроможності основних товарів українського експорту (машинобудівна продукція, товари хімічного комплексу, металургії, продукція агропромислового комплексу) з метою збереження традиційних ринків збуту;

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

- створення на взаємовигідних умовах транснаціональних і міжнаціональних корпорацій в пріоритетних галузях, сферах і видах виробництва та експорту;
- сприяння на вигідних для інтересів держави умовах експорту українського капіталу в формі прямого інвестування гірничовидобувних підприємств держав СНД, або концесійного освоєння родовищ корисних копалин;
- стабілізація курсу гривні, зменшення валютних ризиків, пов'язаних з її нестабільністю, підтримання паритету купівельної спроможності гривні;
- створення на добровільних засадах за рахунок коштів підприємств у галузевих міністерствах Фондів підтримки експортного виробництва та цільових кредитів;
- введення пільгового кредитування виробництв, зорієнтованих на експорт наукомісткої та високотехнологічної продукції, за рахунок покриття бюджетними коштами різниці між повною та пільговими ставками;
- формування страхового фонду для покриття можливих збитків, що виникають у зв'язку з появою будь-яких непередбачених ситуацій. Доцільно створення такого фонду у межах акціонерних товариств, що об'єднують виробників та фінансові інститути, або в межах групи комерційних банків;
- сприяння страхуванню операцій з освоєння зовнішніх ринків;
- надання державних гарантій щодо кредитів на участь у міжнародних тендерах;
- звільнення експортерів від сплати податку на рекламу щодо експортних товарів;
- проведення митної тарифної політики, яка базуватиметься на зваженій системі тарифів, а з іншого боку, на запровадженні стимулюючого механізму експорту товарів вітчизняного виробництва, вирівнюванні конкурентних умов для нашого виробника.

Національна стратегія стосовно іноземних інвестицій повинна бути зорієнтована на істотне збільшення іноземних інвестицій насамперед у пріоритетні галузі економіки України для сприяння модернізації та підвищення технологічного рівня виробництва, забезпечення просування українських товарів і послуг на міжнародні ринки. Перевага віддається прямим інвестиціям.

Крім цього слід:

- забезпечити спрямування іноземних кредитів, які надаються під гарантії Кабінету Міністрів України, насамперед на придбання новітніх технологій, «ноу-хау», що підвищують конкурентоспроможність української продукції та послуг;
- розширити сферу залучення іноземних кредитів під обігові кошти в частині проектів, якими передбачається нарощування експорту українських товарів та послуг;
- надавати гарантії Кабінету Міністрів України тільки стосовно кредитних проектів, що здійснюються на умовах валютної самоокупності шляхом експорту продукції та імпортозаміщення;
- спрямувати іноземні кредити та міжнародну технічну допомогу насамперед у галузі, пов'язані з структурною перебудовою і пріоритетами, визначеними цією стратегією;
- передачу в оренду (або надання концесій) спільним підприємствам, іноземним юридичним і фізичним особам окремих родовищ корисних копалин, земельних ділянок з метою комплексної переробки природних ресурсів і розширення експорту здійснювати за умови дотримання жорстких екологічних нормативів;
- поширити аукціонний продаж або передачу в оренду іноземним юридичним і фізичним особам нерухомого майна, насамперед об'єктів незавершеного будівництва;
- вдосконалити умови приватизації стратегічних об'єктів в Україні, через запровадження конкурентного підходу при залученні іноземних інвесторів;
- скасувати невинуваті пільги, для всіх без винятку підприємств;
- проводити незалежну експертизу інвестиційних проектів;
- стимулювати впровадження маркетингової діяльності в сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- сприяти створенню спеціальних (вільних) економічних зон різних типів, вільних митних зон і митних складів з метою забезпечення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу і формування на цій основі експортної спеціалізації України.

Комплекс заходів, спрямованих на скорочення імпорту, повинен передбачати:

- впровадження курсової політики із урахуванням паритету купівельної спроможності валют;
- оптимальне врахування конкретних інтересів при введенні квотування та ліцензування продукції;
- введення сертифікації продукції, недопущення появи на внутрішньому ринку продукції низької якості, що не відповідає вітчизняним і міжнародним стандартам;

обмеження імпорту продукції і технологій, що шкодять здоров'ю та навколишньому середовищу;

- введення монополії держави на імпортування алкогольних напоїв, тютюну та цигарок;
- стимулювання імпортозамінного виробництва, яке не знижує ефективність суспільного виробництва в цілому;
- стимулювання шляхом зниження митних тарифів імпорту продукції іноземного походження при використанні в ній складових української комплектації;

надавання пріоритету імпорту продукції, що випускається в кооперації з українськими товаровиробниками.

У цілому заходи експортної стратегії України мають бути спрямовані на:

- збільшення експорту продукції з високим ступенем обробки, особливо наукомісткої;

- скорочення вивезення продукції ресурсомістких виробництв, що зумовлюють значну залежність від поставок енергоносіїв, сировини та напівфабрикатів;

- створення умов для поступового, поетапного послаблення режиму жорсткої залежності від імпортерів-монополістів стратегічних сировинних ресурсів.

Державна підтримка експорту повинна передбачати активне застосування з боку держави економічних, правових та адміністративних важелів, спрямованих на пріоритетний розвиток зовнішньоекономічної сфери і, передусім, експортної діяльності.

У питаннях **стимулювання експорту** з боку держави слід передбачати здійснення державного впливу в сфері валютного регулювання, кредитування, страхування, оподаткування, а також митно-тарифного регулювання. Основними заходами з боку держави тут можуть бути:

у сфері кредитної політики :

- створення на добровільних засадах за рахунок коштів підприємств у галузевих міністерствах фондів підтримки експортного виробництва та цільових позик;

- введення пільгового кредитування виробництв, зорієнтованих на експорт наукомісткої та високотехнологічної продукції, за рахунок покриття бюджетними коштами (за умови наповнення бюджету) різниці між повною та пільговими ставками;

у сфері страхування:

- формування страхового фонду для покриття можливих збитків, які виникають у зв'язку з появою будь-яких непередбачених ситуацій. Створення такого фонду може бути доцільним у межах акціонерних товариств, що об'єднують виробників та фінансові інститути, або в межах групи комерційних банків;

- надання державних гарантій щодо кредитів на участь у міжнародних тендерах;

- сприяння страхуванню операцій з освоєння зовнішніх ринків;

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

у сфері податкової політики:

- забезпечення гарантованого, своєчасного та повного повернення податку на додану вартість у разі експорту продукції; підтримка виробників-експортерів наукомісткої і високотехнологічної продукції шляхом урахування прибутку, що буде одержаний ними при експорті цієї продукції, у валовому прибутку при розрахунку податку на прибуток лише після закінчення року;

у сфері митної політики:

- проведення митної тарифної політики, яка ґрунтуватиметься на зваженій системі тарифів, на запровадженні механізму стимулювання експорту товарів вітчизняного виробництва, вирівнюванні конкурентних умов для вітчизняного виробника [10, С. 86].

Для реалізації завдань зовнішньоекономічної стратегії можуть використовуватися наступні **інструменти**:

- законодавство;
- міждержавні угоди, договори;
- субсидії на імпорт і експорт;
- квоти (експортні та імпортні);
- ставки податків;
- ціни (мінімальні, максимальні, що рекомендуються);
- тарифи і мита (транспортні, енергетичні та інші);
- нетарифні методи регулювання;
- збори;
- гарантії, кредити (пільгові, цільові та ін.);
- ліцензії, заборони, обмеження;
- субсидії, компенсації, відстрочки, дотації;
- обов'язкові вимоги до товарів;
- стандарти, сертифікати;
- цільові субвенції;
- курси валют;
- терміни виконання зобов'язань;
- обов'язкові правила здійснення операцій;
- переліки банків для обслуговування операцій;
- обмеження на рекламу;
- ліміти розмірів запозичення;
- ліміти вивозу капіталу;
- розміри обов'язкового мінімального резервування;
- терміни тимчасового ввозу;
- правила виконання державних замовлень тощо [11].

Цілеспрямована зовнішньоекономічна стратегія сприятиме також розвитку внутрішнього виробництва шляхом:

- поліпшення товарної структури експорту, орієнтації на переважне вивезення з України кінцевої продукції, а не сировини, матеріалів та напівфабрикатів;
- більш широкого використання можливостей зарубіжних фондів сприяння малому та середньому бізнесу, наприклад, в рамках технічної допомоги;
- залучення сучасних технологій до створення нових і переоснащення діючих комунікацій, транспортних засобів, а також для управління виробництвом, торгівлею, фінансовими розрахунками з клієнтами і постачальниками, розташованими в інших країнах (міжнародна корпорація).

Висновки. Ефективне використання експортних можливостей пов'язується з розвитком кооперації у виробництві технічно складних і капіталомістких виробів; підвищенням конкурентоспроможності основних товарів українського експорту (машинобудівна продукція, товари хімічного комплексу, металургії, продукція агропромислового комплексу) з метою збереження традиційних ринків збуту, створенням на взаємовигідних умовах транснаціональних і міжнародних корпорацій у пріоритетних галузях і сферах виробництва та експорту; сприянням на вигідних для держави умовах експорту українського капіталу у формі прямого інвестування гірничодобувних підприємств держав СНД або концесійного освоєння родовищ корисних копалин; стимулюванням приватного промислового експорту.

Як показує досвід зарубіжних країн з розвинутою ринковою економікою, в Україні необхідно:

- насамперед створити стабільний внутрішній ринок, щоб уникнути занадто великої залежності від зовнішніх ринків та коливань їх кон'юнктури;
- вести пошук нових альтернативних ринків збуту товарів українського традиційного експорту;
- розробити програму розвитку високотехнологічного експорту, який був би конкурентоспроможним на зовнішніх ринках.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Белорус О. Г. Глобальное конкурентное пространство: монография / [О. Г. Белорус, Ю. М. Пахомов, И. Ю. Гузенко, А. К. Скаленко, О. В. Гаврилюк]. – К.: КНЕУ, 2008. – 720с.
2. Гесць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: [монографія] / В. М. Гесць. – К.: НАН України; Інститут економіки та прогнозування, 2009. – 863с.
3. Проблеми формування відкритої економіки України: Збірник праць вчених / В.С. Новицький (відп.ред.). – К.: Знання, 1998. – С.44-51.
4. Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія / Г. В. Новицький. – К.: Інтертехнологія, 2008. – 496с.
5. Манжола В. А. Інтеграція України в європейські правові, політичні та економічні системи: монографія / [В. А. Манжола, В. І. Муравйов, А. С. Філіпенко, А. П. Сапсай, В. В. Копійка]. Л.В. Губерський (ред.). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 320с.
6. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення: науково-аналіт. доповідь / В. М. Гесць (ред.) – К.: [Ін-т економіки та прогнозування НАНУ], 2009. – 159с.
7. Статистичний щорічник за 2008 рік / Держкомстат України: За ред. О.Г. Осауленка. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 2009. – 566 с.
8. Гальчинський А. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Львовчкін // Економіка України. – 2004. – №6. – С.4–11.
9. Чесноков А. В. Напрями зміцнення зовнішньоекономічної безпеки України за умов інтеграції до ЄС / А. В. Чесноков // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №2(56). – С.120 – 126.
10. Тищенко О. М. Мито як інструмент податкової політики / О. М. Тищенко, О. Мерхо // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2008. – №2(41). – С. 84-90.
11. Письмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія / Л. М. Письмаченко. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд.», 2008. – 366 с.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються питання впливу частки експорту та імпорту у валовому внутрішньому продукті на економічну безпеку держави, а також розроблені заходи щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності

Ключові слова: експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність, економічна безпека.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема влияния доли экспорта и импорта в валовом внутреннем продукте на экономическую безопасность государства, а также предложены меры по повышению эффективности внешнеэкономической деятельности

Ключевые слова: экспорт, импорт, внешнеэкономическая деятельность, экономическая безопасность.

SUMMARY

In article the problem of influence of a share of export and import in a total internal product on economic safety of the state is considered, and also measures on increase of efficiency of foreign trade activities are offered

Keywords: export, import, foreign trade activities, economic security.

КРОСС-ДОКИНГ КАК СТРАТЕГИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ.

Омельченко В.Я., д.э.н., профессор, Донецкий национальный университет

Омельченко А.П., к.э.н., доцент, Донецкий национальный университет

Омельченко А.В., магистрант, Донецкий национальный университет

В настоящее время на мировых рынках происходит достаточно жесткая конкурентная борьба между поставщиками различного вида продукции. Все возрастающие запросы потребителей к уровню логистического сервиса, качеству продукции, а также ряду других важнейших критериев поставок вынуждают большинство предприятий уделять все большее внимание и инвестировать довольно значительные средства в интегрированную логистику и управление цепями поставок.

В последние годы многие крупные и средние коммерческие организации успешно снижают издержки и увеличивают конкурентоспособность как на отечественном, так и на международном рынках путем использования в своей деятельности новых технологий. Большинству предприятий в самых различных отраслях уже удалось снизить себестоимость производства продукции настолько, насколько это оказалось практически возможным. Именно поэтому возникает острая потребность и становится важным понимание необходимости повышения эффективности организации и управления цепями поставок. В частности, в настоящее время в развитых странах (в меньшей степени в Украине) посреднические торговые организации совершенствуют методы продвижения продукции, используя новейшие стратегии поставок, к числу которых относится технология кросс-докинг (сквозное складирование).

Относительно новая идея кросс-докинга возникла в начале 1990-х гг. По своей сути кросс-докинг представляет собой логистическую операцию внутри цепочек поставок, при которой отправка и доставка товара получателю осуществляется напрямую, исключая его размещение и хранение на складе. В результате проведения данной операции ускоряется доставка непосредственно к пунктам реализации продукции.

В Украине большая часть торговых и производственных предприятий считают важным внедрение данной технологии, однако на сегодняшний день менее 25% производителей и организаций торговли используют ее в своей деятельности.

Необходимо отметить, что при применении кросс-докинга производственными предприятиями и дистрибьюторскими центрами, функционирующими как на международном, так и на отечественном рынках, основой для реализации движения товарного потока является формирование заказа торговыми организациями, которые передают суммарный наряд (сведенный и оптимизированный заказ) для всех точек реализации. Основным отличием кросс-докинга от стандартного процесса складирования является работа не с товарами, а с заказами. Технология формирования заказа может быть упрощенно представлена следующим образом: каждой поступающей части заказа присваивается свой номер и указывается получатель, далее данные по определенному товару поступают в информационную систему точки кросс-докинга, в которой выделяется адрес ячейки для каждого конкретного заказчика. Все части заказа, поступающие для одного покупателя, доставляются в зарезервированную ячейку, следовательно, в течение дня формируется единый заказ и на следующий день он доставляется получателю.

Операция кросс-докинга приобретает все большую популярность. Это объясняется, прежде всего, основным преимуществом кросс-докинга, которое заключается в существенной экономии логистических затрат (около 20 - 30 %): практически устраняются затраты на хранения товара, снижается потребность организации-грузополучателя в складских площадях и складском персонале, сокращаются объемы списания материальных ценностей за счет значительного уменьшения естественной убыли, сокращаются объемы возвратов за счет отсутствия пересортицы и уменьшения ошибок при комплектовании заказов, повышается "прозрачность" склада и сокращается отбраковка продукции по срокам хранения; существенно сокращается время обработки крупнотоннажных машин (погрузка/разгрузка), складская обработка составляет около 0,5 % от суммы отгруженного товара, отсутствие складского хранения значительно сокращает время поставки от производителя до конечной точки продажи, что повышает скорость товаропотока. Это особенно актуально для товаров, имеющих ограниченный срок годности, исчисляемый несколькими сутками, поскольку при формировании крупных партий на складе по завершении срока реализации присутствуют остатки, являющиеся прямыми потерями. При использовании кросс-докинга заказы для поставщика формируются строго под потребности конечного покупателя. В результате нет потерь по срокам годности и нет затоваривания. Одновременно происходит сокращение логистической цепочки и упрощается процесс доставки товаров в магазины компании - заказчика. [1]

В большинстве случаев кросс-докинг затрагивает многие смежные функции, даже те, которые непосредственно не связаны с работой склада. Выглядеть это может по-разному: от простого перемещения поддонов до комплексной обработки коробок с использованием конвейерных сортировочных систем. При этом для внедрения системы сквозного складирования потребуются принять во внимание огромное количество взаимосвязанных факторов. В настоящее время предприятия могут использовать одну из двух наиболее приемлемых для них форм этой стратегии:

1. При одноэтапном кросс-докинге производитель или дистрибьютор проводит комиссионирование товаров с учетом интересов непосредственно конечного потребителя. В таком виде создаваемые логистические единицы не подвергаются каким-либо изменениям и, проходя через несколько точек кросс-докинга, поступают к конечному получателю.
2. При двухэтапном кросс-докинге производитель или посредническая организация проводит комиссионирование, направленное на определенную точку кросс-докинга, куда без каких-либо изменений поступают логистические единицы. Таким образом, производится вторичное комиссионирование с учетом потребностей конечного получателя. В данном случае возникают новые логистические единицы, проходящие без последующих изменений через одну или несколько точек кросс-докинга до конечного пользователя или сразу непосредственно к нему. [2]

Вполне обоснованно можно сказать, что двухэтапный кросс-докинг рекомендуется для использования производственным предприятиям и торгово-посредническим компаниям с целью повышения эффективности системы товародвижения в целом. Такая форма будет результативно работать в случаях, когда заказ от поставщиков оформляется для нескольких торговых точек или когда поставщик